QOZOQ VA QOZOQ BO'LMAGAN XALQLAR MILLIY AN'ANALARIDAGI O'XSHASHLIKLAR

Amonboyeva Fariza Yeraliyevna

Navoiy davlat pedagogika instituti

Tarix fakulteti 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada, qozoq va qozoq bo'lmagan xalqlar milliy an'analaridagi o'xshashliklar haqida fikr mulohazalar yuritiladi. Markaziy Osiyo, odatda, Ipak yo'lining yuragi deb ataladigan mintaqa madaniyatlar, an'analar va tarixlarning gobelenidir. Bu mintaqadagi turli xalqlar orasida Qozog'iston muhim madaniy markaz sifatida turadi. Til va etnik tafovutlar bo'lishiga qaramay, Markaziy Osiyo xalqlari ularni bir-biriga bog'lab turadigan ko'plab an'analarga ega. Ushbu umumiy urf-odatlar nafaqat mintaqaning boy merosini aks ettiradi, balki uning aholisi o'rtasidagi chuqur aloqalarni ham ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Qozoq millati an'analari, Markaziy Osiyo, o'xshashliklar, etnik guruhlar, madaniyatar, urf-odatlar, mehmondo'stlik, san'at, hunarmandchilik.

Dunyodagi eng katta va rang-barang qit'a bo'lgan Osiyo ming yillar davomida rivojlanib kelgan madaniyatlar, an'analar va urf-odatlar xazinasi hisoblanadi. Tillar, dinlar va tarixlardagi katta farqlarga qaramay, Osiyo xalqlarini bir-biriga bog'laydigan ajoyib o'xshashliklar mavjud.

Tez globallashib borayotgan dunyomizda insoniy tajribamizni boyitgan madaniyatlarning xilma-xil gobelenlarini nishonlash va tushunish juda muhimdir. Markaziy Osiyoning qoq markazida joylashgan Qozog'iston an'ana va urf-odatlarning jonli mozaikasi. Qozoq madaniyatining diqqatga sazovor jihatlaridan biri uning chegaralarida yashovchi turli qozoq bo'lmagan etnik guruhlar bilan til topisha olishidir. Turli kelib chiqishiga qaramay, qozoq va qozoq bo'lmagan xalqlarning milliy urf-odatlarida ajoyib o'xshashliklar mavjud bo'lib, bu xalqni belgilab beruvchi xilma-xillikdagi birlikning namunasidir.

Ko'pgina Osiyo xalqlarida eng e'zozlangan qadriyatlardan biri bu farzandlik taqvosi - ota-ona va ajdodlarga chuqur hurmat. Unda Osiyo jamiyatlarida mustahkam birlashtiruvchi kuch bo'lib, oilaning muhimligi, keksalarni e'zozlash, ajdodlar an'analarini davom ettirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Osiyoda katta ishtiyoq va ishtiyoq bilan nishonlanadigan ko'plab jonli va rang-barang bayramlar bor. Muayyan bayramlar va ularning ahamiyati har xil bo'lishi mumkin bo'lsa-da, bu bayramlarning mohiyati ko'pincha hosil, birlik va ma'naviyat mavzulari atrofida aylanadi. Hindistondagi Divalimi, Tailanddagi Songkran yoki Janubiy Koreyadagi Chuseok bayrami bo'ladimi, bu festivallar hamjamiyatlarni birlashtirib, quvonch, uyg'unlik va madaniy almashinuvni rag'batlantiradi.

Qozoq va qozoq bo'lmagan xalqlarning eng muhim o'xshashliklaridan biri bu ularning afsonaviy mehmondo'stligidir. Mehmonlar ne'mat deb hisoblanadilar va mezbonlar o'zlarining qulayliklarini ta'minlash uchun yuqoridan va tashqariga chiqadilar. An'anaviy taomlarni taqdim etish yoki dasturxon atrofida hikoyalar bilan bo'lishishdan qat'i nazar, qozoq va qozoq bo'lmagan jamoalar tashrif buyuruvchilarni o'zlarini uyda his qilishlari bilan faxrlanadilar.

Keksalarni hurmat qilish qozoq va Qozog‘istondagi ko‘plab qozoq bo‘lmagan madaniyatlarning asosi hisoblanadi. Oqsoqollar donoligi va hayotiy tajribalari uchun e’zozlanadi, qaror qabul qilish jarayonida ularning fikri yuqori baholanadi. Bu chuqur ildiz otgan hurmat oilaviy va jamoaviy rishtalarni mustahkamlaydi, turli etnik guruhlarda birdamlik tuyg‘usini uyg‘otadi.

Mehmondo'stlik ruhi Markaziy Osiyo xalqlari uchun qadrli qadriyat bo'lib, qozoq xalqining samimiy qabulini aks ettiradi. Mehmonlar baraka hisoblanadi va sayohatchilarga ovqat va boshpana taklif qilish odatiy holdir. Choy, an'anaviy shirinliklar va mazali taomlar almashinuvi nafaqat saxovatni, balki chuqur ildiz otgan jamoa va hamjihatlikni anglatadi.

Markaziy Osiyo oshxonasi, jumladan, qozoq oshxonasi ko‘chmanchi turmush tarzini aks ettiruvchi to‘yimli taomlari bilan ajralib turadi. Go'sht, xususan, qo'zichoq va ot go'shti, sut mahsulotlari va don bilan birga an'anaviy ovqatlanishning asosini tashkil qiladi. Palov, kabob va chuchvara Markaziy Osiyo xalqlarining oshpazlik o‘xshashligi va umumiy ta’mini aks ettiruvchi mintaqada mashhur taomlardir.

Qozoqlar ham, qozoq bo‘lmagan jamoalar ham boy og‘zaki ijod, jumladan, hikoya qilish, xalq qo‘shiqlari, she’riyatga ega. Bu rivoyatlar ko'pincha madaniy meros, axloqiy qadriyatlar va tarixiy voqealarni avloddan-avlodga o'tkazish uchun vosita bo'lib xizmat qiladi. Ushbu ertaklar orqali Qozog'istondagi turli madaniyatlar o'zlarining noyob o'ziga xosliklarini saqlab, umumiy insoniy tajribalarni qadrlash orqali umumiy til topadilar.

An'anaviy hunarmandchilik va san'at qozoq va qozoq bo'lmagan jamoalar uchun madaniy o'ziga xoslikning ajralmas qismini tashkil qiladi. Murakkab kashtachilikdan kulolchilikgacha bu mahorat sayqallanib, avloddan-avlodga o‘tib kelgan. Hunarmandchilikka bo‘lgan muhabbat o‘zaro hurmat va hayratni uyg‘otadi, chunki turli millatlardan bo‘lgan hunarmandlar o‘zaro texnika va g‘oyalarni almashishadi, bu esa o‘z an’analarini boyitishga olib keladi.

Qozog‘istonning hayratlanarli manzaralari qozoq va qozoq bo‘lmagan xalqlarning ma’naviy e’tiqodlari va odatlariga ta’sir ko‘rsatgan. Tabiat ularning qalbida alohida o'rin tutadi, turli urf-odatlar va marosimlar tabiiy elementlar atrofida joylashgan. Atrof-muhitga bo'lgan bu umumiy hurmat nafaqat Qozog'istondagi turli etnik guruhlarni bog'laydi, balki kelajak avlodlar uchun mamlakatning tabiiy go'zalligini saqlab qolish uchun ularning umumiy mas'uliyatini ham ta'kidlaydi.

Qozoq urf-odatlari va urf-odatlari noldan kechikib kelmagan. Ularning barchasi asrlar davomida, hatto Qozoq qirolligining paydo bo'lishi paytigacha to'plandi. Bunday uzoq vaqt davomida ba'zi qozoq an'analari va marosimlari biroz yangilangan bo'lib, kichik o'zgarishlar yuz berdi. Lekin ularning asosiy mohiyati o'zgarmadi. Qozoqlar ko'chmanchi xalq bo'lib, bugungi kunda o'troq turmush tarziga o'tgan, lekin ming yillar davomida shakllangan an'analarini avaylab saqlaydi.

Cheksiz dashtlar bo'ylab doimiy sayohatlar, kichik guruhlarda hayot, diniy e'tiqodlarning o'ziga xos xususiyatlari - bularning barchasi bugungi kunda Qozog'iston an'analari deb ataladigan noyob marosim va urf-odatlarni yaratdi. Ba'zi an'analar amaliy omon qolish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berdi, boshqalari muqaddas ma'noga ega edi, ba'zilari munosabatlar va ijtimoiylashuvni rivojlantirish uchun yaratilgan, ba'zilari esa qozoq xalqi madaniyati va o'ziga xosligini shakllantirish uchun asos bo'ldi. Bugungi kunda qozoq xalqining

an’analari milliy ta’limotning bir qismi bo‘lib, u to‘rt tamoyilga asoslanadi: ishonch, ochiqlik, bag‘rikenglik, an’analar. Mamlakat rahbariyati milliy an'analarni saqlash va tiklashni qo'llab-quvvatlaydi, qozoq xalqining tarixi va an'analari haqida ma'lumot tarqatish bilan shug'ullanadigan tashkilotlar mavjud. Qozoqlar mehmondo'stlik an'analari kuchli bo'lgan sharqona xalqdir

Qozog'iston madaniy xilma-xillik va birlikning go'zalligidan dalolat beradi. Qozoq va qozoq bo‘lmagan xalqlarning milliy an’analaridagi o‘xshashliklarni tan olish va nishonlash orqali biz etnik chegaralardan tashqarida bo‘lgan umumiy insoniy tajriba haqida qimmatli tushunchalarga ega bo‘lamiz. Biz bir-birimizni qadrlash va o'rganishda davom etar ekanmiz, bizni birlashtirgan rishtalarni mustahkamlaymiz va global jamiyatimizning madaniy gobelenini boyitib turuvchi uyg'un hamkorlikni qo'llab-quvvatlaymiz.

Markaziy Osiyoning umumiy an'analarga boy gobelenlari turli xalqlarning o'zaro bog'liqligini ta'kidlaydi. Ko‘chmanchilar merosi, mehmondo‘stlik, oqsoqollarga hurmat, jonli bayramlar va an’anaviy taomlarga bo‘lgan muhabbat orqali Markaziy Osiyo xalqlari o‘zaro til topishib, ularni bir-biriga bog‘lab turgan rishtalarni mustahkamlaydi. Ushbu umumiy urf-odatlarni nishonlar ekanmiz, biz har bir millatning o'ziga xos o'ziga xosliklarini saqlash va asrab-avaylash, birdamlik tuyg'usini rivojlantirish va ushbu ajoyib mintaqani belgilaydigan madaniy mozaikani qadrlash muhimligini tushunamiz.

Xulosa: An’analar millat mohiyatining ko‘zgusi, uning qanday yashashi, nima haqida o‘ylashi, nimalarga ishonishining ko‘rsatkichidir. Qozoq fondlari ham bu ta'rifdan mustasno emas. Ular asrlar davomida qozoq ko‘chmanchi turmush tarzidan kelib chiqib, zamon, makon va zamon oldiga qo‘ygan barcha to‘siqlardan o‘tib, ba’zilari o‘zgarmagan, ba’zilari esa ma’lum darajada deformatsiyalangan holda bugungi kungacha saqlanib qolgan. Ammo bugungi kunda qozoq xalqi o‘z an’anaviy urf-odatlarini hammasi bo‘lmasa ham, baribir ko‘pchilikni eslab, e’zozlayotganining o‘zi millatning yanada ravnaq topishi uchun shubhasiz ortiqcha. Odamlar hozir nimaga ega bo'lishidan qat'i nazar, ularga otabobolari tomonidan vasiyat qilingan narsa, albatta, alohida e'tibor va batafsil o'rganishga arziydi. Har xil e'tiqodlar, marosimlar, urf-odatlar noldan paydo bo'lmagan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Суверенитет и внешнеполитическая деятельность. Экономика и жизнь.1990, № 9.
2. Ерофеева И.В.Родословные казахских ханов и кожа. Алматы,2003.
3. Едилханова С.А. Казахско-джунгарские взаимоотношения в 17-18 веках. Алматы,2005г.
4. Большая историческая энциклопедия для студентов.М.2006.
5. ИсторияКазахстана в арабских источниках. Алматы 2005.
6. История Казахстана в западных источниках. 12-20 века. Алматы,2005.
7. https://uza.uz/oz/posts/millatlararo-totuvlikning-huquqiy-kafolati-695540
8. https://xs.uz/uz/post/qozogim-qardoshim-ozbegim-oz-ogam